

hebben getuigen weet dat van reizen marteldood werd ver- van hun eewaardige gewone naam nog t wierge- lte kerken lig kan ge- met Petrus één adem toont dan alleen daar de groote hebben. dan ook gemeente us, Bartho- alleen uit mas alle even, toch lijke onge- dom. Nu niet ver- hem on- end; maar van eerste en apostel j heigen eek stelde, druk, dat van heel n verpen. o zegen: toch des oed twaalf n als Jo- aan zijn j, in onse n, dat het a nog een ebben. En Heere niet s, stille te s Heeren

talenten niet ontwikkelt, zoo ge hem niet koester met uw liefde, draagt in uw gebed, en door uw broederlijk woord tot meerder ijver en geestelijke inspanning prikkelt.

Volgaarne geven we bescheid op hetgeen Ds. Beuker in zake de Doleantie ons nog verder vraagt.

Er was tusschen hem en ons meer merkbare toenadering van inzichten; niet omdat hij of wij van inzicht veranderd waren; maar omdat het over en weer gelukt was voor onze inzichten uitdrukkingen en woorden te vinden, die meerdere overeenstemming verrieden.

Zoo bleek ons nu weer uit de *Vrije Kerk* nog sterker zelfs dan een vorig maal, dat ook Ds. Beuker de ontwikkelingslijn van de Gereformeerde kerkrechtelijke beginselen, gelijk die door onze vaders, en met name door Voetius getrokken is, volstrekt niet wenschte af te breken; integendeel dat hij die eerbiedigt, als de ware erkent en ook zelf wenschte te volgen.

Men zou hem dus onrecht doen, met hem te rekenen tot die andere mannen, die met zekere voornaamheid op Voetius en de zijnen uitzien, als op verouderde denkers, boven wier dorre onbegrijpelijkheid, zij in hun geestelijke meerderheid zich verre verheven wanen.

Is met deszullen, bij alle historische achtergrond ontbrekt, uiteraard de discussie onmogelijk, althans doelloos, met een man, die het standpunt inneemt, waarop Ds. Beuker thans blijkt te staan, is discussie niet alleen denkbaar, maar bijna zeker doeltreffend; mits op ééne voorwaarde, dat men zich niet overhaast, en kalm doorredeneert.

Zoo vraagt hij thans, en we verstaan die vraag volkomen, hoe we ooit uit Voetius c. s. zullen naar maken, dat zij het oprichten van een tegenkerk hebben goedgekeurd in een stad of dorp, waar reeds een kerk van geheel gelijke belijdenis, taal, liturgie en kerkregering bestond.

Welu, ook op die vraag kan ons antwoord kort en aldoende zijn.

Het oprichten van een tegenkerk onder de condities door Ds. Beuker gesteld is door mannen als Voetius nooit goedgekeurd noch ooit aangemoedigd, veeleer beslist veroordeeld, en slechts in gevallen van nood, om de zwakte der kerken tijdelijk teugelaten.

Over die gevallen van nood zijn we bereid later duidelijker te spreken, maar in het onderhavig debat behoefdt dit niet; overmits wij in zake de Doleantie ons niet op zulk een „geval van zwakte" beroepen.

Doch wat is de zaak?

Ze is deze, dat wij achten door in Doleantie te gaan, een tegenkerk op te richten; en anderszins een zeer aanmerkelijk verschil in kerkregering vinden tusschen het kerkgenootschap, waartoe Ds. Beuker behoort, en de kerken die niet anders kennen dan de kerkenordering van 1619.

Ons standpunt is, dat onze diep en schandelijk gedeformeerde kerken tot reformatie komen; hetzij doordien de opzieners der kerken daarbij voorgaan, hetzij doordien de „geloovigen" krachtens hun ambtelijke roeping deze doorzetten tegen de weerstand der opzieners in. Om op dit punt tot klaarheid te komen, zullen we dus eerst over en weer tot klaarder inzicht moeten komen over het „ambt der geloovigen".

Is het waar, wat Ds. Beuker nog schijnt te meenen, dat de „geloovigen" in een gedeformeerde kerk noch gerechtigd noch verplicht zijn, om hun kerk tot reformatie te brengen, dan heeft hij volkomen gelijk, dat er tegenkerken worden opgericht. Blijkt daarentegen dat deze plicht wel terdege, ook in een zeer gedeformeerde, ja, in een valsche kerk, op de „geloovigen" blijft rusten, dan volgt hier logisch uit, dat er van een oprichten van tegenkerken geen sprake is.

En wat het andere punt aangaat is o. i. de kerkregering niet in beiden soort kerken gelijk, maar principieel ongelijk en verschillend. Aan de ééne zijde is niets dan de kerkregering naar luid der kerkenordering van 1619, en aan de andere zijde is het reglement van 1869 als in rechten eenig geïdentificeerd statuut, en de kerkenordering van 1619 slechts subsidiair, zooverre het reglement van 1869 deze toelaat. Iets wat natuurlijk niet gezegd is, alsof deze kerken dit zoo bedielden. Integendeel we zijn overtuigd dat ze eigenlijk niets anders wenschen dan naar den regel van 1619 te leven.

Maar de zaak principieel en in rechten beschouwende, mag men natuurlijk niet afgaan op *bedoelingen en praktijken*, maar moet objectief naar de geschreven wet geoordeeld; en zoo beiden is de kerkregering volstrekt niet gelijk.

Stond men nu aan de overzij op dit reglement, zoo ware de zaak hopeloos. Maar dat staat men gelukkig niet. Ook Ds. Beuker is bereid dit reglement los te laten.

Welu, laat men dit reglement dan uit de wereld helpen, en zodra er diensgevolge weer ongebonden Gereformeerde kerken van gelijke taal, belijdenis en liturgie aan beide kanten staan, durven we ook hopen koesteren, dat er van geen kerkreformatie naast kerkreformatie meer sprake zal behoeven te zijn, en alzoo hetgeen Ds. Beuker o. i. ten onrechte het oprichten van tegenkerken noemt, feitelijk niet meer zal voorkomen.

Want al mag nooit het beginsel prijsgegeven, dat het „ambt der geloovigen" roept en dringt tot reformatie, er is ook een macht en een gebod der liefde, er is ook het trekken van de leden van hetzelfde lichaam; en het lijdt geen twijfel, of zodra we in de Christelijke Gereformeerde gemeenten weer vrije en door geen reglement gebondene kerken tegenover ons hadden staan, zou in korter dan geen tijd, alles saamsmelten, alle kerkelijk leven ineen-

vloeien, en de blijdschap des harten onder Gods kinderen groot voor den Heere zijn.

KUYPER.

Mit de Pers.

Het radicale dagblad *de Amsterdanner* streeft er naar, om van overheidswege een geconcentreerde armverzorging op groote schaal te doen inrichten, die allengs alle kerkelijke en particuliere liefdadigheid overbodig zal maken.

Dit denkbeeld is verre van nieuw.

Het is veeleer een reeds dikwijls uitgesproken en logisch postulaat van de revolutionaire theorie.

In verband hiermee is het opmerkelijk, hoe dit blad partij zoekt te trekken van wat wij onlangs over de armverzorging schreven, om propaganda voor zijn eigen lievelingsdenkbeeld te drijven.

Men las toch in zijn nummer van Zaterdag j.l. dit:

„Dat gemeentelijke philanthropie, met staats-toelicht en staats hulp, voor onzen tijd steeds meer het ideaal wordt, kon niet uitblijven.

Het vloet rechtstreeks voort uit het verhoogd gemeenschapsgevoel, dat tot zoovele maatschappelijke en staatkundige hervormingen moet leiden. Dat gemeenschapsgevoel moge in den vorm en de wijze, waarop het zich uit, iets nieuws schijnen, inderdaad is het zoo oud als het Christendom.

Hoogst merkwaardig in dit opzicht zijn de woorden van den *Herant* in het nr. van 28 Dec. j.l. die wij hier laten volgen:

„Aan de gemeenschap der goederen te Jeruzalem, lag hoezel verkeer, een schoone gedachte ten grondslag. Men gevoelde zich allen saam als broeders, en zusters van één gezin en wilde daarom alle dingen gemeen hebben. Dit temperde weelde en overdaad, en leidde er toe, dat de armen een „mensche" leaven erlangen. Slechts was de fout dat een iegelijk zijn goed verkeerde en uitdeelde. Op die wijze toch hield men den vruchboom om, en viel er spoedig niet meer te plukken. Maar het goede sprak hier toch in, dat men de *gemeentelijke* armen der kerk als één geheel nam, en over allen gelijke zorg te liet gaan. En dit nu is alleen voor de Diaconie mogelijk."

Het blad vindt dus de gemeenschap van goederen, als vrucht van het gemeenschapsgevoel, een ideaal, — een schoone zaak voortspuitende uit een schoone gedachte.

Dit temperde weelde en overdaad en geeft den armen een „mensche" leven. M. a. w. gemeenschap van goederen leidt tot een „mensche" bestaan" voor allen.

Had men dit stelsel maar goed toegepast, zoo wil de *Herant* zeggen, dan was men tot het uitstekendste gekomen, wat te bedenken viel. Slechts was de fout dat een iegelijk zijn goed verkeerde en uitdeelde.

Ware niet op deze wijze de kerk met de goede cieren geslacht, m. a. w. had men de gemeenschap van goederen practischer geregeld, aan het begin van de Christelijke periode zou de armenzorg reeds volmaakt zijn geweest. Want de eerste Christenen namen „de gemeentelijke" armen als één geheel, — en lieten „over allen gelijke zorg gaan."

In beginsel is hierna de gemeentelijke philanthropie, de armverzorging met staats-hulp, dat is op aller kosten verdedigd. Deze vloet voort uit hetzelfde gemeenschapsgevoel, dat alleen nog ijdeler opgevat, daar het niet slechts de arme geloofsgenooten, maar alle arme landgenooten rekent te behooren tot de broeders en zusters van één gezin. Bovendien, zij gaat niet mank aan het euvel van den vruchboom om te bouwen, zoodat er spoedig niet meer te plukken zal vallen, — want zij verdient allermeer „dat een iegelijk zijn goed verkeerde en uitdeelde."

De gemeentelijke philanthropie is wel beschouwd, de eenig mogelijke toepassing van het door de geloovigen zoo hoog geperen beginsel, dat de eerste Christenen tevergeefs getracht hebben tot zijn recht te brengen. Niet zoo dan ook natuurlijke schijnen dan de *Herant* en de kerkelijke bladen, die op dit doel te zien aanhouden. Doch het tegendeel is het geval. — Een armzorg als hierboven beschreven, is zoo leeren wij in hetzelfde blad, zalleen voor de Diaconie mogelijk.

Hoe men, bekend met de toestanden van het verleden en van het heden, zoo iets schrijven kan, begrijpen wij niet. Wie heeft nu ooit een diaconie kunnen aanwijzen, die dit ideaal naar liefde heeft beoogd? Immers de gelijkheid van zorg voor allen, is bij de diaconie een gelijkheid van gebrek aan zorg voor allen, en een totale miskenning van het beginsel, dat de eerste Christengemeente bewoog om den arme „een mensche" te doen erlangen.

Trouwens, de Diaconieën kunnen het niet helpen, dat zij in de vervulling van hare duidelijke voorgeschreven taak zoover tekortschieten, dat zij zelfs bij de beschikking hebben over groote kapitalen, door het voorgelicht vermaakt — zich bepalen tot het uitreiken van heiligen de liden in den buidel werpen. Zij kunnen niemand dwingen tot tempering van weelde en overdaad, hun goederen den armen af te staan. Indien de diaconen een flinken hoofdlijden om lag lieven van de broeders en zusters des geloofs, om den armen „een mensche" te doen erlangen, zouden de kerk of het kerkje heel spoedig verlopen, want de Christenen zijn aan niets goeder geacht als aan de vrijheid om hun broden honger te laten lijden. Die dat *voet* zou willen aanstaken, schuwen zij als een handlanger van den antichrist, als een moordenaar van de harnharigheid.

In onzen tijd, nu het gemeenschapsgevoel, — mede onder den invloed van het Christendom, — zich zo brachtig ontwikkelt, is het opmerkelijk, waar te nemen, hoe juist de kerken, de officiële dragers van het Christendom, dat gemeenschapsgevoel duchten en het trachten tegen te houden in zijn ontlooiing. Immers de kerken zijn — in de practijk — de groote beschermers van het particularisme, tot zelfs in de armenzorg, en de eerste tegenstanders van de staatkundige en maatschappelijke beweging, die op vermeerdering van het gemeenschapsgevoel bent gericht is.

Terwijl de onchristelijke Staat en maatschappij zich beginnen uit te strekken naar het doel, door de eerste Christenen beoogd: opheffing van de klasse der armen, — meer modern uitgedrukt: opheffing van het proletariaat, — zijn het de kerken en haar aanhangers, die de onmisbaarheid van de armen te bepleiten, opdat de onmisbaarheid van de armen niet zal ontbreken, en dat de armen in de vrije harnharigheid, en de „buidel of zak" hem verblijve als een middel van onderzoek hoe hij tegenover de genade staat!

Toch zal in de oek door de *Herant* geprezen richting der eerste Christenen moeten worden voortgevoerd.

Niet dat men dat voorbeeld heeft na te volgen in alle opzichten. Het beginsel moet in overeenstemming met de hedendaagse inzettingen worden toegepast. Dat zal het geval zijn indien men, gelijk wij vroeger hebben in het licht gesteld, de armzorg regelt als een onderdeel van de staats-beooging ten opzichte van de arbeidersklasse, in verband met de verkeerzorg tegen ongelukken, werkloosheid en invaliditeit, in verband ook met koloniale werkvervalsing, onderwijs en volksovoeding. Want al breeg men een uinnemend ingerichte geconcentreerde staats- en gemeentelijke armzorg, deze zal nog niet veel baten, zoolang de overheid zich niet stelselmatig en volhardend het lot der pietetueitenden aantrekt. Tot zulk een veel omvattend werk zijn de kerk en de particulieren niet bekwaam, — de Staat en de gemeente alleen gesteund door de particulieren, kunnen hier het allernoodigste leveren.

Gelijk men ziet, herhaalt zich hier geheel hetzelfde, wat eertijds met de leuze „Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap" is geschied. Ook deze leuzen werden aan het Christendom ontnomen, en op averechtsche wijze toegepast. Zoo ook nu weer.

Aan het hoog en heilig ideaal van het Evangelie wordt alle hulde gebracht; maar in plaats van de Goddelijke ontfoming en zelftoewijding tot in den dood, waaruit de zedelijke kracht moet geboren worden, om dit ideaal nabij te komen, biedt het radicalisme ons den sterken arm van den almachtigen Staat.

De Overheid constateert, welke de afmetingen zijn van den bestaanden nood. Ze bepaalt

eveneens, tot welke proportiën de in nood verkeerenden moeten geholpen worden. Deze twee gegevens in cijfers ontzettend, wijzen aan welke som voor armverzorging noodig is. Deze som wordt percentageswijze op de progressieve inkomstenbelasting gelegd. Wie niet betaalt, diens goed wordt aangeslagen. Zoo komt het geld er. Dit geld wordt voor zijn doel besteed. En als deze operatie is afgeloopen, heeft er een zielloos Staatsmechanisme gewerkt, maar geen hart heeft geklopt, geen zedelijke drijfveer is in actie gekomen, de liefde zag zich de vleugelen met het Staatskoord omwoelen, en er is niemand die het genot kent van de dankbaarheid in het hart.

KUYPER.

Officiële berichten uit de Ned. Geref. kerken.

Gewone classe der Ned. Geref. kerken van Noord-Brabant en Limburg, D. V. op 10 Februari, des voorm. te 9.30 te Binnen-Moerdijk bij den heer Kavelaars.

1. Openings- en regeringswerkzaamheden.
2. Rondvraag naar de permanente besluiten en naar Art. 41 D. K.
3. Verkeeringen (ook in zake Art. 7 D. K.)
4. Benoemingen van deputaten voor approbation en voor hulpbehoevende kerken.
5. Rapporten van deputaten (ook in zake conceptuallen van de kerken over bevordering der Heidenzending).
6. Vragen en voorstellen (ook nadere regeling der vacaturebeurten van Ds. Smith op 7 spreekplaatsen in elke twee maanden).
7. Korte predicatie.
8. Korte notulen en verdere sluitingswerkzaamheden.

Namens de samenroepende kerk, C. A. VAN DER LINDEN, scriba.

Rijnaart, 17 Jan.

De Ned. Geref. kerk te Wams en Scharlwendt zich bij dezen met de meeste beschouwen tot alle zusterkerken, die van den Heere met meer goederen bedeeld zijn dan zij, met de bede om hulp.

Dringende behoefte heeft zij aan een pastorie en kerk; te meer daar de door haar beoogde leerder de heer Van Giffen de beroeping naar deze gemeente, tot hare groote blijdschap, heeft aangenomen.

Eene som van ongeveer 6000 gulden zal hiervoor noodig zijn, en zelve was zij tenaamernood in staat 1/5 daarvan uit haar eigen midden bijeen te brengen.

Geleefde zusterkerken, steunt ook deze arme gemeente met uw gebed en gaven!

Ook de kleinste gift zal in dank worden ontvangen.

De penningmeester der kerkelijke kas, A. G. BRUINSMAN.

Wams, Jan. 1891.

Als scriba is aangesteld voor de kerk van Ter-Aar, de heer P. Esveldt. Men gelieve alle stukken en brieven aan ZijnEerwaarde op te zenden.

Buitengewone vergadering van de classes Amersfoort, der Ned. Geref. kerk, op Woensdag den 14den Januari 1891.

Deze vergadering was saamgeroepen op verzoek der kerk van Baarn, ten einde den door haar tot Bedienaar des Woords beroepen heer Dr. Herman Huber Kuyper, doctor in de Heilige Godgeleerdheid en candidaat aan de Vrije Universiteit, te examineren en zijne ingezonden stukken te onderzoeken.

Tegenwoordig waren als deputaten Synodi: Ds. P. J. W. Klaarhamer van Middelburg en Ds. B. van Schelven van Amsterdam.

Van 11 kerken waren 22 gecommiteerden tegenwoordig; waaronder de predikanten Ds. M. J. Bouman, Dr. G. van Goor, Ds. L. Adriaanse en Ds. K. G. M. Westerbeek van Eerten.

Dr. Van Goor opende de vergadering met gebed en het lezen van 1 Cor. 4.

Tot praesens werd gekozen Dr. Van Goor en tot assessor Ds. Adriaanse, terwijl ouderling H. C. E. Staverman als scriba fungeerde.

Na het in orde bevinden der vereischte stukken, examineerde Ds. Adriaanse in de exegese van het Oude Testament, meer bepaald naar aanleiding van Jes. 53 en Psalm 73 en Dr. Van Goor in de exegese van het Nieuwe Testament, meer bijzonder zich behalende bij Matth. 28 en Ephese 1, waarna door deputaten Synodi over genoemde vakken nog eenige vragen werden gedaan. Ds. Westerbeek van Eerten examineerde in de kennis der Heilige Schrift, waaromtrent deputaten Synodi den examinaanda ook eenige oogenblikken bezig hielden.

Na een half uur pauze werd door Dr. van Goor het examen voortgezet over dogmatiek en dogmengeschiedenis; — door Ds. Adriaanse over kerkrecht en practica, over alle welke vakken deputaten Synodi ook nog de door hen noodig geachte vragen deden.

Nadat de Voorzitter elk der afgevaardigden nog in de gelegenheid had gesteld gewenschte vragen tot den examinaanda te richten, doch niemand hiervan gebruik maakte, werd den heer Kuyper verzocht zich eenige oogenblikken te willen verwijderen.

Aangezien toen niemand het minste bezwaar maakte, werd eenparig en met volle vrijmoedigheid besloten Dr. H. H. Kuyper tot de bediening des Woords toe te laten.

Nadat hij met dit besluit was in kennis gesteld en bereidwillig had voldaan aan de onderteekening der verklaring voor de Bedienaren des Goddelijken Woords, vastgesteld in de 16ste zitting der Synode Nationaal, gehouden te Dordrecht in de jaren 1618/19, werd hem van harte geluk gewenscht met zijne toelating.

Daarna sloot de voorzitter de vergadering en eindigde Ds. Klaarhamer met dankgebed in welke hij den nieuwen bedienaar des Woords aan de hoede des Allerhoogsten opdroeg.

H. C. E. STAVERMAN, Scriba.

De raad der Nederduitsche Gereformeerde kerk van Arnhemden maakt bij dezen bekend, dat hij als zijnen scriba heeft benoemd, den heer J. Wijkhuijs. Men wordt verzocht alle stukken voor die kerk bestemd te zenden aan zijn adres.

Voor den kerkeraad, J. HULSHUIS, consulent.

Classis Gouda — Den Haag.

Kort verslag van de vergadering, gehouden op 6 Jan. l.j. te Gouda.

De vergadering wordt geopend door Ds. Stelmans.

Blijkens de credentiebrieven zijn 18 kerken wettig vertegenwoordigd.

De vergadering benoemt tot voorzitter Ds. Van Kasteel, tot assessor Ds. Sluyter en tot scriba Ds. Brouwer.

De notulen worden gelezen en goedgekeurd.

Een broeder, die onderzocht werd door de classis, kon niet tot oefenaar worden toegelaten.

De classis zegt vermeerdering der vacaturebeurten toe.

De kerk van Delft wordt, na vernietiging van een vroeger besluit, belast met de zorg voor de nog niet ontkomen kerk van Rijswijk.

Regeling van den dienst des Woords in de vacante kerken heeft plaats.

Vervolgens wordt voorgelezen de circulaire van de Synode aan de deputaten voor de proceskosten en overeenkomstig het verzoek der deputaten het houden der collecte aanbevolen.

Deputaten in zake Nieuwkerk a/d IJssel brengen verslag uit. Overeenkomstig hun advies handelt de classis.

Vier deputaten voor de noodlijdende kerken worden benoemd.

De kerkvisitatoren doen verslag van hun bevindingen.

De rondvraag volgens art. 41 K. O. lokt geen belangrijke discussie uit.

De kerk van Haastrecht ontvangt geen verlot tot benoeming van een vasten oefenaar.

De kerken van Reeuwijk, Sluipwijk en Haastrecht komen overeen, gezamenlijk een dienaar des Woords op vastgestelde voorwaarde te beroepen.

De volgende vergadering zal D. V. gehouden worden op 7 April e. k. te Gouda.

De kerk van Loosduinen zal deze bijeenroepen.

De voorzitter sluit de vergadering.

Ds. Van Lummel gaat voor in gebed en dankzegging.

Namens bovengenoemde classis: J. BROUWER, h. l. actuarius.

Naaldwijk, Jan. '91.

OOSTERBEEK, 12 Jan. Het was gisteren voor ons kerk een onvergetelijke dag. Na des voormiddags in zijn ambt bevestigd te zijn door den consulat Ds. Vethake van Arnhem, die eene rede hield naar 1 Cor. 14: 12b. zocht, dat hij moogt overvloedig zijn tot stichting der gemeente, mocht onze beroepen herder en leeraar Ds. W. Raman des avonds zijn intree predicatie over 2 Cor. 4: 5 in ons midden uitspreken. De Heere heeft ten slotte, boven bidden en denken, alles wel gemaakt; zijn Naam zij gelooft! Hij stelde zijn door ons zoo vurig begeerden dienstknecht tot een eeuwig zegen voor velen, en alzo tot opbouw van Jeruzalems muren!

(Herplaatst wegens mistelling.)

Zending.

De toebrengring der Mahomedanen.

HET VRAAGSTUK.

I.

Een der grootste bezwaren voor onze Zending in Indië, allereerst op Java, is, dat de vroeger heidense bevolking reeds eeuwen lang den Islam belijdt. Al begrijpt de massa er weinig van, al is 't een werktuigelijk waarnemen van zekere plichten, toch heeft het Mahomedanisme als zoodanig de hoofden en harten in bezit, en weet ieder hoe het tienmaal gemakkelijker is den heiden dan den Moslem voor het Evangelie te winnen.

Dergelijke toestanden vindt men overal getuige b. v. Midden-Afrika. In het Oosten, waar de godsdienst van den profeet zijn vaste burg heeft, hebben tot nog toe alle pogingen tot kerstening slechts zeer geringe vrucht gedragen.

De Mahomedaan drijft veeleer zelf zedingsarbeid in het groot.

Het is dan ook geen wonder, dat eenzijdig velen de Christelijke Zending onder de Mahomedanen hopeloos achten; anderen weer zich afvragen op wat wijs, meer loonend dan tot nu toe, onder hen zij te arbeiden.

Onlangs is dit vraagstuk zeer grondig behandeld door een man die, al is men niet gerechtigd zijn naam te noemen, toch naar verkeer wordt, en duidelijk blijkt, volkomen bevoegd is tot oordeelen en trouwen veertig jaar in het Turksche, den hoofdstel van den Islam, heeft heeft gewoond. Immers ware een weg te vinden die bleek beter te zijn dan elke tot nu toe gevolgd, het zou inzonderheid voor onze Indië een geheel heugelijke omkeer ten gevolge kunnen hebben.

De schrijver laat alle uitwijding weg, en beperkt zich tot de vraag: hoe zal men den Moslem 't best het Evangelie brengen — alzo dat zij 't aannemen?

Er zijn, zegt hij, menschen die gelooven dat hier eigenlijk niet over te redeneeren valt. De opening der Mahomedaanse wereld is, zeggen zij, een werk zoo geheel afhankelijk van 't Heeren tusschenkomst, dat wij slechts hebben toe te zien en het heil des Heeren te aanschouwen.

De kerstening van Moslims in het Turksche rijk achten zij eenvoudig onmogelijk. God heeft dat zoo gewild en zal te zijner tijd alles doen, gelijk als toen Hij Israël uit het diensthuis leidde. Wij staan nu voor een gesloten deur, wachtend tot God haar opent. Over de bekeerling der Mahomedanen te spreken is, zeggen zij, even onzinnig als wanneer Jozua gereed werd over de beste wijs om Israël te verlossen, toen het beklemd zat tusschen Pharaon en de Rode Zee.

Doch, hoe waar ook zij, dat de Heere op zijn tijd zijn raad volbrengt, toch mag dat nooit voor ons een oorkussen zijn, waarop we ons ter ruste leggen om niets te doen.

Ook zijn er die het twijfelzucht, wantrouwen achten, dat men het zoekt in een afzonderlijke wijs van werken. Immers het Evangelie is het middel door God gegeven voor allen, zonder onderscheid, Joden, Mahomedanen, Heidenen. Is niet het zoeken naar middelen die de mensche lijke wijsheid aangeeft, naast de verkondiging des Woords een zoeken naar hulp bij den mensch, een onderstelling dat het zwaard des Geestes alleen dezen Goliath niet kan vellen?

Tot antwoord wijst de schrijver op de bijzondere moeilijkheden der evangelisatie onder Mahomedanen in 't algemeen, maar bijzonder in het Turksche gebied. Dat stemt ieder toe. Hij wil dus eerst die moeilijkheden doen kennen, opdat men, wetende hoe de vijand is verschanst, groter kans op overwinnen hebbe.

Een eerste moeilijkheid is wel: *toegang* te verkrijgen.

De Mahomedaan komt zelden of nooit in een Christelijke kerk of vergadering. Evenmin komt hij bij den Christen aan huis of onmiddelen ten zijner. Aldus is er bijna geen gelegenheid tot aanraking, al was 't maar om de

punten, waarover de strijd loopt, te bespreken. Zelfs de inrichting der Mahomedaanse huizen, met hun afgescheiden harems, en zonder huisvrouw, is een zeer groote hinderpaal. Het zuurdeg kan nooit het gansche deeg doortrekken, noch het zout datgene bereiken wat het bestemd is te bewaren. De lijdert kent het geneesmiddel niet, daarom kan hij 't niet toepassen en de kracht er van ervaren. Waar kan men den Moslem aantreffen? Op de markt of in de koffiehuisen van het Oosten, waar men dan luistert naar een geschiedenis of gedicht. En daar is de gelegenheid al zeer ongunstig voor besprekingen van godsdienstigen aard.

Een tweeden hinderpaal vormt de *trots* van den Moslem, zijn betoverij. Hij acht zich den gunsteling des hemels, den bewaarder der waarheid, den uitverkorene, waren, verlost geloovige. Zij verachten de Christenen en geven hun de namen van verachtelijke dieren. Deze trots nu, dat gevoel van meerderheid, die hooghartige verachting, dat al verhindert dat de onderwijzing van een Christen wordt aangenomen. De verachting van 't Christendom wordt mede daardoor gevoeld, dat het de godsdienst is dergenen, die zij gewoon zijn als onderdanen, als slaven te beschouwen. In het gebied van den Sultan zijn de Christenen het onderworpen geslacht. Zal dan de overwinnaar den godsdienst aannemen der overwonnenen? Zal de Moslem neerbuigen voor datgene, 't welk God hem heeft bevolen te vernietigen, uit te roeien?

Een derde bezwaar ligt in de *sterkte* der vesting, die het Mahomedanisme bezit. Het Heidendom heeft zulke bolwerken niet. De inboorlingen van Java, Sumatra en Borneo — ook deze schrijver wijst er op — zijn als heidenen veel lichter te winnen dan wanneer zij eenmaal Moslem zijn geworden; en zoo elders. Een reden hiervan is dat er zooveel waarheid onder de Mahomedaanse dwalingen schuilt — waarheid ontleend aan Gods Woord. Evenals de Moslems bezit hebben genomen van ettelijke der schoonste Christelijke kerken om er moskeeën van te maken, evenzo hebben zij eenige der heiligste waarheden van het Christendom gestolen, om die te gebruiken als borstwering in de vaste sterkte hunner dwaling.

HOOGENBERG.

Frankrijk. Op weg naar de Clericale Republiek.

Opmerkelijk is het hoe na den val van Boulanger de leiders der Roomsche kerk zich meer en meer geneigd toonen om de republiek niet alleen te erkennen, maar ook te steunen. De kardinaal Lavignier, door geheel Europa bekend door zijn strijd tegen den slavenhandel in Afrika, hield eene rede, waarbij de hoogere geestelijkheid, met medewerkschap van den paus, de republiek huldigde. Voor een paar jaren zag de Franche geestelijkheid steeds uit naar een herstelling der monarchie; heeft had men gezien, dat in der tijd de graaf van Chambord den troon beklommen had, doch nadat de monarchistische partijen door hun onzijdig geknoei met Boulanger zich zeer compromitterden, is hare houding geheel veranderd. De Jesuiten schijnen daarmede niet ingenomen, de monarchalen evenmin, doch dit verandering niet, dat het muziekkorps van Lavignier's leerlingen, na het uitspreken van zijne rede, de *Marseillaise* speelde.

Ook schijnt men in Roomsche kringen er mede verzoend te zijn dat de aanstaande geestelijken in de geleerden als soldaat moeten dienen. De Franche wet op de militie laat geen uitzondering hoegenaamd toe; alle jongelieden moeten op een bepaald leeftijd de wapenen dragen. Toen verleden herfst voor het eerst eenige Seminaristen weg zouden trekken om een tijd lang soldaat te zijn, spraken de bisschoppen hen toe en met voorlichting die redevoeringen, in de eerste plaats die van den aartsbischop van Parijs, door middel van de pers wereldkundig gemaakt. Men heeft daardoor verkregen dat de seminaristen overal met voorkomendeheid, ja zelfs met onderscheiding zijn behandeld. De vijf Protestantse studenten in de Godgeleerdheid, die in het leger moesten dienen, kregen Belfort tot garnizoen; hun generaal Négrier heeft bevolen, dat zij die hen slecht mochten behandelen, streng zouden worden gestraft.

Deze houding der Franche geestelijkheid is, dunkt ons, teneer vaderlandslievend dan die van vele onzer Roomsche landgenooten, die een minister, welke tot hunne liefde behoort, ja een bevriend ministerie, alle medewerking ontzeggen, omdat hij het beginsel van afschaffing der plaatsvervangende in zijn vaandel gescreven heeft, en dit terwijl er niet aan te twijfelen valt of de aanstaande dienaren der kerken zullen van den dienst vrijgesteld worden.

Bedriegt ons niet alles dan is in Frankrijk eene reactie tegen het positivisme en materialisme in vollen gang. Men dringt er in vele petitionnementen ernstig bij de regering op aan om maatregelen te nemen tegen de z. g. pornographische literatuur, welke het Franche volk vergiftigt. Duizenden hebben deze adressen ondertekend. In de hoogere kringen der maatschappij, en ook vele hoogleraren der universiteiten willen een andere weg dan die welke tot communisme en socialisme leidt. Mannen die het Christendom verdedigen,